

УДК 93/94:63(476)

**АБ СПРОБАХ АДКРЫЦЦЯ СЕЛЬСКАГАСПАДАРЧЫХ
НАВУЧАЛЬНЫХ УСТАНОЎ У ГРОДЗЕНСКОЙ ГУБ.
У XIX- ПАЧ. XX СТ.**

Радзюк А. Р., Галубовіч В. У.

УА «Гродзенскі дзяржаўны аграрны ўніверсітэт»
г. Гродна, Рэспубліка Беларусь

У XIX-пач. XX ст. Гродзенская губ. значна саступала іншым рэгіёнам Расійскай імперыі ў справе сельскагаспадарчай адукацыі мясцовага насельніцтва. Адной з галоўных прычын падобнай з'явы

была палітыка царызму, які пасля задушэння паўстання 1863-1864 гг. не давяраў мясцовым землеўладальнікам-дваранам. Менавіта гэты факт абумовіў адсутнасць навучальных устаноў аграрнай скіраванасці на Гарадзеншчыне. Хаця пытанне аб іх адкрыцці стаяла вельмі востра ўвесь гэты час.

Першыя ініцыятывы аб заснаванні ў Гродзенскай губ. падобных навучальных устаноў датуюцца яшчэ першай паловай – сярэдзінай XIX ст. Але прапановы па адкрыцці школы тэарэтычнага і практычнага земляробства ў Бярозе Каргузскай у 1837 г. і стварэнні земляробчага вучылішча ў Свіслачы ў 1856 г. па розных прычынах не былі рэалізаваны [2, а. 1; 3, а. 2-3]. У выніку, як адзначалася ў анкеце Міністэрства народнай Асветы за 1888 г., у Гродзенскай губ не існавала “асобных тэхнічных, сельскагаспадарчых, рамесных, педагагічных і іншых спецыяльных устаноў” [4, а. 16]. Для параўнання, у той жа час у суседняй Мінскай губ. дзейнічалі “Пятровіцкая школа пладаводства і хмяляводства” і “Мар’іна-Горскае ніжэйшая сельскагаспадарчая школа”. У сувязі з адсутнасцю падрыхтоўкі сельскагаспадарчых спецыялістаў, Гродзеншчына была вымушана штогод выдаткоўваць 640 руб. з сум земскіх збораў на навучанне 5 хлопцаў у гэтых вучэльнях. Але за дзесяць год толькі адзін з іх пасля атрымання спецыяльнасці вярнуўся на радзіму [5, а. 29]. Усё гэта выводзіла на першы план праблему стварэння ўласных вучэбных устаноў падобнага тыпу.

Завадатарамі ў гэтым працэсе выступілі як прыватныя, так і службовыя асобы. Першая падобная ініцыятыва, якую нам удалося выявіць, датуецца 1892 г., калі ва Ўпраўленні Віленскай вучэбнай акругі ўзнікла ідэя аб заснаванні школы пладаводства і гародніцтва ў Драгічыне (Бельскі ўезд). У наступным 1893 г., уладам быў прадстаўлены праект арганізацыі школы масларобства ў маёнтку Тулічы, што ў Кобрынскім уездзе. Ініцыятарам у гэтым выпадку быў сам уладар дадзенага зямельнага валодання Севярын Дзяконскі.

Пытанне аб стварэнні навучальнай установы аграрнай накіраванасці было сярод прыярытэтных на першапачатковым этапе дзейнасці Гродзенскага сельскагаспадарчага таварыства, што было заснавана ў 1900-1901 г. Дзеля паспяховага вырашэння гэтай праблемы падчас другога пасяджэння гэтай арганізацыі ў 1901 г. памешчык Ваўкавыскага ўезду Ч. Бітнер быў гатовы ахвяраваць частку свайго маёнтка [1, с. 307]. Але найбольш вядомая ініцыятыва была звязана са спробамі стварэння падобнай школы ў маёнтку Гнойніца, што належаў сябру Гродзенскага таварыства Э. Ажэшке [9, с. 299-302].

Новы этап у вырашэнні праблемы аграрнага навучання быў звязаны з выходам у 1904 г. “палажэння аб сельскагаспадарчай адукацыі”, якое прадугледжвала магчымасць стварэння новых тыпаў навучальных устаноў, а таксама павялічвала дзяржаўныя асігнаванні на гэтыя патрэбы. Пасля з’яўлення дадзенага дакумента прапановы ў гэтым кірунку паследавалі адна за адной. Як адзначалася ў шматлікіх дакументах па дадзеным пытанні, асноўнай мэтай падобных вучэльняў павінна было стаць забеспячэнне рэгіёна высокакласнымі спецыялістамі, недахоп у якіх востра адчуваўся падчас правядзення аграрнай рэформы. Таксама такія інстытуцыі павінны былі выконваць функцыю “расадніка сельскагаспадарчых ведаў” [6, а. 1; 7, а. 2].

У храналагічным парадку адна з першых ініцыятыў была высунута ў 1908 г. Слонімскай землеўпарадкавальнай камісіяй. Яе прапанова зводзілася да заснавання ніжэйшага сельскагаспадарчага вучылішча ў маёнтку Александрыя, што пад Дзярэчынам. Для агляду мяркуемага месца выехала адмысловая камісія, якая палічыла гэты праект немэтазгодным з прычыны недастатковай колькасці зямлі. Таксама ў тым жа 1908 г. разглядаліся пытанні аб стварэнні аграрных школ у маёнтку Нямейкі (Ваўкавыскі ўезд) і Мілейчыцах (Брэсцкі ўезд) [5, а. 14, 15, 93].

У 1909 г. ад розных зацікаўленых арганізацый у адпаведныя органы паступілі прапановы аб разглядзе магчымасцей па стварэнню сельскагаспадарчых школы і вучылішча на станцыі Маларыга (Брэсцкі ўезд) і ў маёнтку Антопаль (Кобрынскі ўезд), што быў куплены ў прыватных асоб Сялянскім пазямельным банкам [6, а. 1; 7, а. 2].

У 1911 г. вельмі сур’ёзна і ўсебакова разглядалася пытанне аб заснаванні Кобрынскай школы практычнага садаводства, гародніцтва і пчалярства. Улады планавалі дзеля гэтых мэт выкарыстаць Чэравачышка-Шыпавіцкія казённые дачы, якія знаходзіліся поблізу ад гэтага гораду. Гэтую ідэю вельмі гарача падтрымліваў губернскі спецыяліст па садаводстве П. Катовіч. Ён асабіста неаднаразова выязджаў на мясцовасць, пісаў дакладныя запіскі ў розныя інстанцыі, распрацоўваў статут гэтай вучэльні і г.д. У тым жа 1911 г. з падобнай ініцыятывай аб адкрыцці практычнай школы садаводства выступіла Гродзенскае таварыства садаводства. У якасці асноўнай пляцоўкі для практычнага навучання ў гэтай навучальнай установы планавалася выкарыстаць гадавальнік, што месціўся на Грандзіцкай вул. каля габрэйскіх могілак (зараз тут знаходзіцца стадыён). Тут жа было запланавана ўзвядзенне школьнага будынку, аранжарэй і інш. пабудоў. Другой пляцоўкай для навучэнцаў павінна была стаць гарадская зямля, што знаходзілася ў Пышках. Такі праект школы знайшоў падтрымку

не толькі з боку П. Катовіча і мясцовага таварыства саадаваў, але і гарадзенскіх уладаў [8, а. 10, 12, 18, 30].

І, нарэшце, у 1914 г. памешчыца Вольга Шырма прапанавала арганізаваць сельскагаспадарчую школу ў яе маёнтку Мількаўшчына, што знаходзіўся каля Скідзеля. Дзеля гэтых мэт яна была гатова ахвяраваць частку сваіх угоддзяў і пабудоў. Зноў жа быў распрацаваны статут школы, вызначаны прадметы для навучання, крыніцы фінансавання і г. д., але, як і ў ва ўсіх папярэдніх выпадках, справа скончылася нічым.

Сярод тых прычын, якія перашкаджалі рэалізацыі ўсіх гэтых шматлікіх праектаў, найбольш часта сустракаюцца адсутнасць дастатковых сум на іх рэалізацыю, непрыстасаванасць памяшканняў ці зямельных угоддзяў для запланаваных мэт ці, нават, прычыны рэлігійнага характару, як гэта было ў выпадку з Э. Ажэшкай. Разам з тым, разгледжаныя вышэйшыя ініцыятывы выкрываюць вялікую зацікаўленасць дадзенай праблематыкай розных слаёў грамадства, а таксама грамадскіх арганізацый. Дзякуючы ў першую чаргу, іх актыўнай пазіцыі ў Гродзенскай губ. у 1911 г. было адкрыта Краснастоцкае жаночае сельскагаспадарчае вучылішча (Сакольскі ўезд), Азярніцкая пачатковая сельскагаспадарчая школа ў 1913 г. (Слоніўскі ўезд) і прыватная сельскагаспадарчая вучэльня ў Горадні (1914 г.). Акрамя таго, пры некаторых вучылішчах і школах (як, напрыклад, Тараканскай) былі створаны пастаянныя сельскагаспадарчыя курсы.

ЛІТАРАТУРА

1. Jurkowski R. Ziemiaństwo polskie Kresów Północno-Wschodnich 1864-1904. Warszawa, 2001.
2. LVIA. Ф 378 а/а, воп. 1838 г., спр. 881
3. НГАБ у Гродне. Ф. 1, воп. 28, спр. 904.
4. НГАБ у Гродне. Ф. 1, воп. 8, спр. 2039.
5. НГАБ у Гродне. Ф. 31, воп. 1, спр. 350.
6. НГАБ у Гродне. Ф. 18, воп. 2, спр. 248.
7. НГАБ у Гродне. Ф. 82, воп. 1, спр. 233.
8. НГАБ у Гродне. Ф. 31, воп. 5, спр. 6.
9. Э. Ажэшка і спробы адкрыцця сельскагаспадарчай школы ў Гнойніцы / А. Р. Радзюк, В. В. Галубовіч // Современные технологии сельскохозяйственного производства: материалы 17-й междунар. науч.-практ. конф. / ГГАУ. – Гродно, 2014.